

'IEDERE DAG STERVEN ER BEDELAARS'

ellende overall! Geen medicijnen en geen kleding, geen voedsel. Mijn God, dacht ik, en hoelang moet dit nog duren?'

Op Midden-Java zag in september '44 een Indonesiër¹ 'herhaaldelijk mensen geheel ongekleed of in lompen lopen.'

'De bedelaar die al weken onder de boom voor de bakkerij lag', aldus Beb Vuyk, schrijvend over december '44,

'is dood. Iedere dag sterven er bedelaars, de lijken blijven langs de weg liggen en worden eenmaal per dag met de vuilniskar opgehaald . . . 'Hij is 's middags gestorven en tot de volgende middag blijven liggen', vertelde de vrouw van de bakker mij . . . Zijn plaats is alweer ingenomen door een vrouw met een kind. Ze ligt op een stuk oude mat, een andere reep mat om haar middel gebonden, om de enorme, van vocht opgezwollen buik. Haar armen en benen zijn stokken en het gezicht opgezet van de oedeem, zodat de ogen heel diep lijken te liggen. Het kind is een geraamte, dat als een dier in de lege vellen van haar borsten klauwt. Het heeft uitslag over het hele hoofd. Ik leg een paar *pisangs* naast haar neer. Ze rukt ze onder mijn handen weg en begint ze met schil en al op te eten. Als ik al in de bakkerij sta, zie ik dat ze met het kauwsel het kind voedt.'²

In juni '45 vernam Bouwer in Bandoeng in zijn onderduik van

'mensen die dikwijls in de stad komen, . . . dat men dagelijks op straat de lijken kan zien liggen van Indonesiërs, die van honger zijn omgekomen. Er gaat geen dag voorbij dat onder viaducten, in schuilkelders en in onafgebouwde woningen, geen lijken worden gevonden.'³

Hoeveel slachtoffers zijn er op heel Java geweest?

In het regentschap Banjoemas waren er volgens regent Gandasoebrota '*at the peak of the shortage*' (vermoedelijk: begin '44) op een totale bevolking van zevenhonderdveertigduizend zielen twee-en-dertigduizend lijdende aan de hongerziekte⁴: meer dan 4 % van de bevolking dus, maar dat cijfer zegt ons niets over het aantal hongerenden in dit ene regentschap in de bezettingsperiode als geheel. Betrouwbare geboorte- en sterftcijfers zijn slechts bekend voor de residentie Batavia over de periode van januari '43 tot juni '45. Vóór de Japanse bezetting werden in deze residentie anderhalf maal meer mensen geboren dan er stierven, maar in

¹ Tekst van zijn verslag: a.v., p. 496. ² Beb Vuyk: 'Uit een Indisch dagboek', *Den vaderland getrouwe*, p. 255. ³ Bouwer: 'Dagboek', p. 340 (8 juni 1945). ⁴ Gandasoebrota: *Banjoemas*, p. 11.